

Женски Гласник

ОРГАН АЛИЈАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

УРЕДНИЦИ: Алојзија Штеби, Београд Млетачка ул. 8, телефон 26-153 Даринка Стојановић, Београд Његошева ул. 23, телефон 25-131	Власник за А.Ж.П. Милица Дедијер Београд Чика Љубина 8	Београд Септембар 1932 год. Год. XIII Број 9	Администрација: Кнез Михаилова ул. бр. 46-I Београд	Број поштанског чековног рачуна 53 191. Излази сваког 15 у месецу. Претплата за годину: Дин. 36- за Југославију; Дин. 50- за иностранство или 15- фран.
--	--	--	--	---

САДРЖАЈ:

Чланци:	Страна
Право гласа жена у идеологији „Женског покрета“ Др. Ксен. Атанасијевић	122
Правни положај мајке и дјетета Др. Мира Винтер . . .	123
Кај пај zahtevajo žene? А. V.	126
Џон Стурт Мил: „Subjection of women“ . . . Соња Бреберина . . .	127
Борба против алкохола у Цириху и рад Циришког женског друштва за безалкохолне ресторације Славка Главинић . . .	130
Socijalno-politični tečaj Ženskoga potreta v Ljubljani А. V.	132
Радмила Петровић-Радојичић Д. С.	132
Фелтон:	
Вече Ј. Б.	134
Белешке:	
Предавање др. Хлапец-Борђевић „Суштина женског питања. — Нови директор Прве женске гимназије и нова управитељица Грађанске школе. — Жена — претседник парламента. — Нов кривични закон у Пољској. — За мир	135
Велика изложба југословенске дечје књиге	136

„Рад није идеал, није последња сврха. Рад је средство. Ми сви, признајмо, волимо доконост. Али, ишање је — како је употребити. Рад је рад сићан и немили. То је рад кога се мало ко драговољно прихвата. Али, ми смо романтици. Хоћемо јунаштва и великих подвига. Чин, а не рад. Но колико је тих генерала и јунака, а колико је људи, којима усье велики чин? . . .“

Т. Г. Масарик — Идеали човечности.

ПРАВО ГЛАСА ЖЕНА У ИДЕОЛОГИЈИ „ЖЕН. ПОКРЕТА“

Женски покрет, то ће рећи феминистичка акција за задобијање основних права жене у модерноме друштву, за њено економско ослобођење и изједначење са мушкарцем, новијег је датума и у животу најкултурнијих европских и америчких народа. Али, ако код тих народа овај покрет није старији од неколико деценија, код нас је још сасвим млад, и почео је своје организовање и систематски рад тек после великога рата.

У комплексу питања која се намећу пажњи и интересовању нашега феминистичкога покрета, женско право гласа, у јавном и државном животу, јесте свакако једно од најкрупнијих и најактуалнијих. Начелно говорећи, изгледа сасвим природно и оправдано, да без задобијања тога основнога грађанскога права, цела једна половина културнога човечанства остаје пасивна, зависна, неискоришћена за јавни живот народа и друштва, — што је, свакако, очевидан морални *non-sens*, — поред тога што је и социјални узрок многобројних неправди и недуга, у земљама где су жене још лишене права гласа. Нама, дакле, није нимало неразумљиво, што решавање тога крупнога, рекли бисмо, и врло сложенога питања, изазива нестрпљење у неким круговима наших феминисткиња ван *Женскога покрета*, и критику *Покрећовога* рада, који би, према једноме мишљењу, био одвећ спор и неактиван. Према извесним, јасно наглашеним тенденцијама, акција *Женскога покрета* имала би за дужност да постане борбенија, организованија у страначком смислу, са „вођом“, и циљем да се сада, по сваку цену, извојује активно и пасивно право гласа за жене у нашем политичком животу, ради њиховога учешћа у парламенту, — дакле законодавном телу, — и политичкога изједначења са мушкарцем.

Поводом тих тенденција, мислимо да је оправдано поново рећи неколико речи о принципелноме ставу *Женскога покрета* у овоме питању, и ставити извесне напомене опште, начелне и тактичке природе.

Наш *Женски покрет* јесте у првоме реду, идеолошки и етички покрет за задобијање економских и моралних права жене у нашем народу, — који је, у томе погледу, и на жалост, прилично конзервативан. Наводити примере, који би то и сувише јасно потврђивали, не изгледа особито занимљиво, баш с тога што искуство већине наших жена, које својим радом осигуравају себи егзистенцију, није у томе

правцу ни у каквој сумњи. Оно што је, према идеологији *Женскога покрета*, потребно учинити, пре свега, то је *ослобођење жене као личности*: од многобројних наслеђених предрасуда, наметнутих сугестија, штетних традиција, — целокупне мреже вековима испреданих и чврсто подржаваних теорија о инфериорности жене и о природности њенога потчињенога положаја. Међутим, није никад препоручљиво да се ослобођење женине личности врши без довољно обазривости, на једино могуће, *еталне* успехе у тој широкој акцији, и увођењем метода које не би задржале етичку оправданост и начелни став. *Женски покрет* је дубоко и неодступно убеђен, да треба систематски избегавати све оно што би, преко демагогије, преко наметања „вође“, у смислу једне и неприкосновене воље, преко сретстава, која би „оправдавао циљ“, једном речи, преко одбацивања обзира у тој акцији, — могло компромитовати један покрет, задахнут високом идејом о изграђивању свесне и просвећене женине индивидуалности, економски обезбеђене. Ако је то спровођење етапних успеха спорије, и, на први поглед, слабије, надамо се да ће сами успеси бити у толико трајнији и стварно ефикаснији. Борба, коју жене имају да издрже, на разним пољима друштвене активности мора савлађивати и сувише јаке сметње, да би могла и смела изгубити своју моралну основу и целисходност. А она би то изгубила, ако би се жене послужиле рђавим примерима мушкараца, и усвојиле методе који су у великој мери разлог стању против кога устајемо. Тешко би, међутим, било претпоставити, да у борби са мушкарцима на чисто политичком пољу, у данашњици, *Женски покрет* не би био принуђен да се лишава појединих својих строго одржаваних скрупула, и да губи свој идејни и бескомпромисни став. Одвојено од тога, што би то слабило његов морални положај, сасвим је јасно да се у *данашњем времену, и за сада*, не би дошло ни до каквих практичних резултата, ако би се задобијање права гласа ставило за прву и врховну дужност акције просвећених жена.

Женски покрет не жели да позитивне успехе свога досадашњег рада ставља у питање, ради сувише сумњивога успеха на практичном и политичком пољу, у овом тренутку. Тај успех може доћи само на бази ранијих, и као природна последица њихова. По нашем најбољем уверењу, момент у коме се налазимо *није* погодан да се ангажујемо у политичку

борбу, баш с обзиром на извесан несумњиви морални капитал, до кога је *Женски покрет*, дошао, својом идеалистичком идеологијом.

Ми смо далеко од самообмане да *Женски покрет* нема у своме релативно краткоме животу погрешака, и да је увек делао само нај-успешније и најцелиходније. Ми никако не оспоравамо право да се жене организују и на другој страни, узимајући агресивнији, рецимо и активнији, а, у сваком случају, друкчији став, него што је наш. Али *Женски покрет*, радећи обазривије жели да резултати његовога рада буду трајнији, и социолошки оправданији, и чува се, пре свега, тога да се огреши о своје етичке принципе, — за њега увек нај-

неприкосновеније, одвећ брзим и несазрелим иступањем на политичкоме пољу. Јер, *Женски покрет* своје политичке успехе може да замисли само, и нужним начином, условљене свим оним потребним етичким и социолошким предусловима, са којима је увек рачунао, као са неизбежном подлогом са своје развиће и проспирање.

Поступајући тако, *Женски покрет* верује да се неће огрешити о своје принципе, и да неће заслужити никакве прекоре од будућих, срећнијих генерација жена, које ће објективно проценити његов рад.

Београд

Др. Ксенија Ашанасијевић.

PRAVNI POLOŽAJ MAJKE I DJETETA

Pod pravnim položajem majke i djeteta razumijevamo prava i dužnosti, kao i zakonsku zaštitu, što je uživaju prema postojećim zakonskim propisima majke i djeca.

Od pravne zaštite moramo razlikovati socijalnu zaštitu, tj. skrb za tjelesno i duševno dobro, koja je normirana u socijalnom zakonodavstvu.

Zakonski položaj majke i djeteta mijenjao se u povijesti znatno i u bitnosti, no uvijek je bio u tjesnoj, međusobnoj vezi.

Kad se poboljšao položaj djeteta, kad je dijete počelo da uživa zaštitu kao novi, punovažni član ljudskoga društva, postala je i žena kao majka uvaženi faktor u obitelji i društvu.

Pravna zaštita majke i djeteta na osnovi ravnopravnosti i jednakosti, jednako je kao i socijalna zaštita, tekovina novijeg doba.

Poznato nam je iz povijesti, da stari narodi nijesu mnogo marili za novorođeno dijete. — Djeca kao i majke potpadala su pod gotovo neograničenu vlast gospodara porodice, oca.

U staroj Grčkoj odobravali su stari zakonodavci kao primjerice Solon, a jednako i stari filozofi, kao što je Sokrat, Plato, Aristotel umorstvo djece, naročito slabunjave i zakržljale. — Djeca su se bacala sa brijega gore Aygeta u duboki ponor.

Kod starih Rimljana stavljala je primalja novorođeno dijete pred oca. — Ako ga je otac uzeo u naručaj i predao majci, značilo je da ga prima kao člana porodice. U protivnom slučaju bilo je izloženo. Osjećajni Ovid oplakuje sudbinu takove djece.

Razvitkom kulture i uplivom monoteističkih religija, prestalo je nekažnjivo ubijanje novorođene djece, te se postepeno počelo smatrati dijete subjektom prava, a ne više objektom s kojim se moglo postupati po miloj volji.

Takovo naziranje razvijalo se naročito u novom vijeku i to pod uticajem vrlo raširene pravne nauke o t.zv. prirođenim pravima čovjeka.

Novije zakonodavstvo posvećuje naročitu pažnju zaštiti majke i djeteta.

Tako prema izričitoj ustanovi našeg građanskog zakona stoje malodobna djeca pod osobitom zaštitom zakona.

Organizacija današnjeg ljudskog društva temelji se gotovo u svim državama Evrope na bračnoj vezi, sklopljenoj u zakonitoj formi, dakle na pravovaljanom braku.

Prema tomu razlikuju sva zakonodavstva, koja smatraju brak jedinom zakonskom vezom među muškarcem i ženom između djece rođene u braku i djece, rođene izvan te veze, dakle vanbračne ili nezakonite djece.

Jednako uživa majka djeteta, začetog za vrijeme trajanja braka drugi pravni položaj od majke vanbračnog djeteta.

Zakonski kriterij za ustanovljenje zakonitosti ili nezakonitosti djeteta, i prema tome pravnog položaja djeteta i njegove majke (u državama, koje smatraju jedino bračnu vezu zakonitom vezom) je opstojnost ili neopstojnost valjanog braka.

Nije odlučno i ne pita se, da li je dijete doista začeto od zakonitog supruga majke.

To zakonsko predmnjevanje, da je dijete, rođeno od udate žene, također začeto od njezinog supruga, temelji se na starom rimskom pravnom načelu, da je otac onaj, kojega brak takovim prikazuje, jer je vazda neizvjestan.

I Homer u Odisejadi daje Telemahu u usta ove riječi: »Moja majka tvrdi, da mi je on otac, ja to ne znam. Jer nitko od nas ne može znati, tko ga je začeo.«

Po našem zakonu ne može nitko, pa ni naravni otac, ni majka, a ni dijete da osporava

zakonitom suprugu majke pravo na dijete, začeto za vrijeme trajanja braka.

Misao, koja je vodila zakonodavca da uzakoni to načelo, bila je, da dijete pripada onomu, komu pripada majka. — Čita se često prispodoba, da plod pripada onomu, komu pripada zemlja, a ne onomu, tko ga je posejao.

Samo bračni drug majke može u određenom roku, kod nas u roku od tri mjeseca od dana saznanja, pobijati propisanim putem zakonitost djeteta, rođenog za vrijeme trajanja braka. To pravo pripada samo još njegovim zakonitim nasljednicima, ako presumptivni otac umre unutar ovoga roka.

Ne stavi li se taj prigovor u tom roku, koji se ne može produljiti, smatra se dijete zakonitim, sa svim pravima zakonitog djeteta, i ako je više nego sigurno, da dijete nije moglo biti po bračnom drugu majke začeto, recimo u slučaju dulje odsutnosti.

To zakonsko predmnjevanje, koje je prihvaćeno u većini zakona evropskih država sa nebitnim razlikama, nije uvijek od koristi za dijete.

Nezakoniti otac dužan je skrbiti za dijete. — Može se dogoditi, da zakoniti civilni otac tj. suprug majke, nema nikakove imovine, a nezakoniti otac — da je imućan. — I u tom slučaju dijete nije ovlašćeno tražiti od svog naravnog oca izdržavanje.

Potrebno je stoga, da se dozvoljava pobijanje zakonitosti rođenja i samom djetetu, to više, što se danas nezakonitost ne smatra više društvenom ljugom.

Novelirani austrijski zakon, koji važi u Sloveniji i Dalmaciji, dopušta djetetu takovo pobijanje, no u odviše skućenim granicama.

Zakonitom djetetu izjednačeno je vanbračno dijete, koje je kasnije pozakonjeno ili legitimirano.

Naš zakon poznaje tri slučaja legitimacije vanbračnog djeteta i to:

1) kad prvotno nevaljani brak, pošto se uklone postojeće ženidbene zapreke postaje valjanim brakom;

2) naknadnom ženidbom roditelja djeteta;

3) milošću vladara.

Nadalje uživaju ista prava kao zakonita djeca i adoptirana djeca, ali ova unatoč toga, što stižu prava prema adoptantima, ne gube prava prema svojim roditeljima.

Institut adopcije bio je u prijašnjim vremenima uobičajan, te nije bio skopčan sa naročitim formalnostima, niti je imao isto značenje kao danas.

Tokom vremena vezana je adopcija na ispunjenje točno određenih pretpostavaka.

Adopciju poznaju gotovo svi zakoni evropskih država. Engleskoj je taj pravni institut nepoznat, jednako kao i legitimacija vanbračnog djeteta, a i u Sjedinjenim Državama Amerike adopcija je tek nedavno zakonom dopuštena.

Intencija našega zakonodavca bila je stvoriti adopcijom pravni institut, koji treba da bude osobama bez zakonitih potomaka naknada za zakonitu djecu.

Stoga pravo adoptiranja imadu samo osobe, bez zakonite djece, koje su navršile 50 godina života, jer kod ovih predmnijeva zakon, da više neće imati zakonitih potomaka.

Adopcija treba da »imitira prirodu«, kako kaže štara, kod nas prihvaćena, latinska pravna poslovica.

Usljed toga mora po našem zakonu da postoji između adoptanta i adoptiranog razlika od najmanje 18 godina.

Po našem zakonu zadržava adoptirano dijete, uz novo prezime počima odnosno pomajke, i svoje dosadašnje prezime.

Ta ustanova izbačena je kao nepodesna iz noveliranog austrijskog zakona.

Naš zakon nadalje poznaje samo adopciju tuđeg djeteta, tako da naravni otac svoje nezakonito dijete ne može adoptirati.

Tu je potrebna takode reformacija zakona, jer je praksa pokazala u drugim zemljama, gdje to ograničenje ne postoji, da najčešće adoptiraju nezakonitu djecu baš njihovi naravni očevi. To je osobito važno u onim slučajevima, gdje je pozakonjenje djeteta nemoguće uslijed nedostajanja zakonitih pretpostavaka.

Moderno zakonodavstvo nastoji olakšati uvjete za adopciju.

Tako primjerice dopušta norveški zakon adopciju svakoj osobi, koja je navršila 25 godinu života.

Dobro je ograničenje norveškog i noveliranog austrijskog zakona, da bračni drugovi mogu samo sporazumno adoptirati dijete, dok kod nas može i samo jedan od supruuga adoptirati dijete, što dovodi često do razmirica.

Dijete postaje subjektom privatno-pravnih prava tek iza poroda, no i prije poroda uživa ne samo socijalnu i kazneno-pravnu, već i civilno-pravnu zaštitu.

Po primjeru rimskoga prava smatra zakon nerođeno dijete kao da je već rođeno, ako se radi o njegovim koristima. Ta zakonska fikcija ima privatno-pravne posljedice samo u onom slučaju, ako se dijete živo rodi. Tako pripada primjerice nerođenom djetetu pravo na očevu baštinu, i ako je otac umro prije poroda, no nasljednikom postaje tek iza poroda.

Moderni zakoni priznaju djeci različna prava. Dok je u prijašnje vrijeme dijete bilo dužno pokoravati se svim odredbama oca bez prigovora, to novije zakonodavstvo dopušta djeci pravo tražiti intervenciju nadležne tutorske vlasti za slučaj spora sa roditeljima.

Roditeljska prava imaju danas samo svrhu, da služe dobrobiti djece, a nijesu više izljev i izvor vlasti.

Moderna država ograničuje takođe roditeljska prava. Prisiljuje roditelje pod prijetnjom sankcije, da svojoj djeci daju pravilan odgoj u tjelesnom i duševnom pogledu. Upućujem samo kao primjer na propise o dužnosti polaženja škole.

Smjernice, koje bi trebalo da slijedi moderno zakonodavstvo o zaštiti djece, fiksirane su na Ženevskoj konferenciji Internacionalne lige za zaštitu djece godine 1924 ovom deklaracijom:

I. Djetetu se mora davati mogućnost da se normalno razvija u duševnom i tjelesnom pogledu;

II. Dijete, koje je gladno, mora se nahraniti; bolesno se dijete mora njegovati; zaostalom se djetetu mora pomoći; kriminalno dijete se mora dovesti na pravi put; siročić bez roditelja i dijete bez krova se mora štiti.

III. U teškim se općim prilikama mora u prvom redu djetetu davati olakšanja.

IV. Doraslo melodolno dijete mora biti stavljeno u poziciju, da može uživati ono, što sebi samo za život priskrbljuje; mora se nadalje osiguravati od svake vrste eksploatacije.

V. Dijete mora biti odgojeno tako, da njegovi talenti služe i koriste bližnjima.

Ovu deklaraciju potpisali su ne samo članovi Unije, već i znameniti državniči među kojima se nalaze i Gandhi i Kemal Paša.

Novi Ustav Republike Španije iz godine 1931 prvi je zakon, koji je ženevsku deklaraciju uzakonio. U članu 41 tog Ustava se kaže: »Država treba da se stara za djecu u smislu Ženevske deklaracije o pravima djeteta«.

Po našem zakonu uživaju zakonita i njima izjednačena djeca prema svojim roditeljima stanovita prava i dužnosti, jednako kao i prema rodbini roditelja, jer spadaju u obitelj, za razliku od nezakonite djece, koja nemaju obiteljskih prava.

Djeca zakonita i legitimirana primaju obiteljsko prezime oca, njegovo državljanstvo, te se po ocu ravna i njihova zavičajnost.

Roditelji su dužni skrbiti za fizički i duševni odgoj djece i pružiti im nužna sredstva za pristojno izdržavanje. Za tjelesni odgoj mora se brinuti naročito majka, a za izdržavanje u prvom redu otaci to tako dugo, dok se djeca ne

mogou sama izdržavati. — Supsidijarno obvezani su na izdržavanje djece majka, djed i baka u slučaju, ako je otac nesposoban privređivati i ako nema materijalnih sredstava.

Za slučaj rastave roditelja imade sud, ako nema sporazuma, odrediti u pravilu da muška djeca do navršene 4 godine, a ženska djeca do navršene 7 godine ostaju kod majke, dok se starija djeca prepuste ocu. Ali otac je dužan uvijek snositi trošak odgoja djece.

Ta zakonska odredba, nepravična je za majku i često je sili da produži nesrećnu bračnu vezu. Svi noviji zakoni, a i novelirani austrijski zakon, određuju, da za slučaj rastave i nesporazuma između roditelja sud ima pravo da dosudi djecu jednomu od roditelja.

Mjerodavno komu će se predati dijete je u prvom redu dobrobit djeteta. Sud može u svakom slučaju, bez ikakvog ograničenja promijeniti svoju odluku i dijete dosuditi drugomu roditelju, ako se uvjeri, da bi to za dijete bilo bolje i korisnije.

Naš zakon govori napose o pravima i dužnostima roditelja i o očinskoj vlasti, dok moderni zakoni drugih država poznaju samo roditeljsku vlast.

Roditelji imaju pravo u dogovoru upravljati djelanjem svoje djece. Ako njihova volja nije saglasna odlučuje otac. Djeca su dužna poštivati i slušati roditelje.

Roditelji mogu takođe tražiti od nadležne vlasti, da im se vrate djeca, koja su pobjegla i nestala, i ovlaštene su da neposlušnu djecu kazne, no na način, neškodljivog za zdravlje.

Djeca su dužna sa svoje strane pomagati roditelje u slučaju da ovi ne bi imali sredstava, da se sami pristojno izdržavaju.

Ocu kao glavi obitelji pripada nad djecom očinska vlast. Očinska vlast ne prelazi nikada na majku, niti za slučaj očeve smrti. U tom slučaju vrši očinsku vlast tutor.

Otac odabire djetetu zvanje, te način odgoja, sve dok dijete nije navršilo 14 godinu života, i nitko ne može ocu prigovarati, u koliko se ne ogriješi o svoje dužnosti.

Tek kad dijete navršši 14 godinu života, dopušta mu zakon da može tražiti intervenciju nadležne tutorske vlasti za slučaj, da ga otac sili na zvanje, za koje nema nagnuća ni sposobnosti.

Iz očinske vlasti proizvire i pravo očevu pristati na brak malodobnog djeteta odnosno pobijati valjanost braka, koji je sklopilo malodobno dijete bez njegove privole. Mjerodavni su samo interesi djeteta, te može dijete i u ovom sporu sa ocem tražiti sudbenu intervenciju.

Otac je nadalje na temelju očinske vlasti ovlašten upravljati imovinom djeteta. Naš zakon ograničuje to njegovo pravo samo na upravu imovine sa dužnošću polaganja računa nadležnoj vlasti. Ocu ne pripada pravo uživanja imovine djeteta, kao što je u njemačkom, švajcarskom i francuskom zakonu. — Doraslo malodobno dijete ima pravo raspolagati sa svim što svojim radom stiče, ako ga roditelji ne hrane.

Otac je zakoniti zastupnik svoje djece, te malodobna djeca ne mogu u pravilu bez njegove privole sklapati pravovaljane poslove ni obvezivati se.

Ako otac zloupotrebljuje ili zanemaruje svoje dužnosti, može mu sud privremeno ili trajno oduzeti očinsku vlast, ali je unatoč toga dužan skrbiti za djecu.

Odrasla kćerka ima pravo tražiti od obih roditelja primjereni miraz, a sin spremu. Ako su roditelji umrli, prelazi ta dužnost na djedu i baku. Djeca nasljeđuju svoje roditelje kao zakoniti i nužni nasljednici.

Pravo djece na baštinu roditelja iza njihove smrti ustanovljeno je u nasljednom pravu.

Djeca, kao zakoniti nasljednici nasljeđuju u slučaju da roditelj umre bez testamenta, po zakonu ostavinsku imovinu na jednake dijelove.

Roditelji nijesu ovlašteni, ako imaju zakonitu djecu, slobodno raspolagati sa čitavom svo-

jom imovinom za slučaj smrti. Moraju ostaviti djeci nužni dio, a mogu ih razbaštiniti samo u izuzetnim slučajevima, u zakonu točno nabrojenim.

Neparvedna i nesavremena je ustanova našega građanskog zakona, koji po primjeru rimskog prava u prevelikoj mjeri ograničuje zakonito nasljedno pravo preživjelog bračnog druga.

Bračni drug ima pravo, ako su preostala iza preminulog supruga zakonita djeca, da uživa jednu četvrtinu ostavinske imovine, a ako ima više od troje djece, jednoga dječjeg dijela. Taj zakonski propis više tangira ženu od muškarca. Ona obično nema samostalnog zvanja, te bi je zakonom trebalo stoga materijalno obezbjediti za slučaj smrti supruga. Još je u razmjerno gorem položaju žena bez djece.

Novelirani austrijski zakon normira, da preživljenom suprugu pripada nasljedno pravo, (a ne više uživanje) na jednu četvrtinu ostavinske imovine, bez obzira na broj djece. Roditelji su zakoniti i nužni nasljednici svoje djece, ako ova umrla bez potomaka.

Od zakonite i njima izjednačene djece razlikuje naš zakon nezakonitu djecu, koju je rodila neudata majka.

(Svršetak u idućem broju)

Zagreb

Dr. Mira Winter

KAJ NAJ ZAHTEVAJO ŽENE?

Pred ljubljanskim sodiščem je bila obtožena neka žena zaradi odprave ploda. Ob tej prilici je poslala ljubljanska sekcija »Zveze akademsko izobraženih žen« državnomu pravdnistvu vlogo, v kateri zahteva, da drž. pravdnistvo uvede kazensko postopanje tudi proti ljubljanskemu dnevniku »Jutro«, ki z inserati priporoča neka sredstva za odpravljanje človeškega ploda. Tej akciji ljubljanske sekcije »Zveze akademsko izobraženih žen« se je pridružila tudi »Zveza delavskih žen in deklet« v Ljubljani.

Z obzirom na to zadevo je napisala gospa A. V. v »Ženskem listu« st. 8, glasilu »Zveze delavskih žen in deklet«, članek, v katerem načelno in objektivno razpravlja o vprašanju odpravljanja ploda v splošnem in posebej o konkretnem primeru. Gospa A. V. piše:

»Brez dvoma je vodil pri tem koraku ZAIŽ humani namen, prepričati pri ženah nadaljnje neprilike, ki jim jih lahko prinese odpravljanje plodu z neprimernimi sredstvi. Toda, ali ta načn pomagati ženam doseza v bistvu svoj smoter, to je drugo vprašanje. Vloga zahteva v bistvu slede-

če: če se že kaznuje ženo, naj se kaznuje še list, ki prinaša reklamne oglase. Človek se nehote vpraša, komu je s tem pomagano, kaj je s tem preprečeno? Da se žene ne bodo več posluževale nedovoljene (nestrokovnjaške) poti za odpravo plodu? Vloga sama pravi, da so žene, ki se »pregreše« z uživanjem teh preparatov, iz neimovitih krogov, ter da so k temu dejanju prisilile obupne življenske razmere. Gotovo je za vsako ženo odprava plodu nekaj hudega, ker je to nenaravno ter se proti temu protivi celotna telesna in duševna struktura žene. Vsaka žena ve, da riskira s tem korakom svoje zdravlje ali celo svoje življenje, seveda predvsem v primeru, da odpravi sama ali potom nestrokovnjakov. Toda prav za revne žene je hujski nego strah pred smetjo strah pred bodočnostjo, strašno zavest, da ji je nemogoče preživeti še enega otroka, za katerega ni pod njeno streho ne hrane, ne prostora; zavest, da bo izgubila službo med porodniškim dopustom ter ž njo zadnji košček kruha za morda že številno družino. In še mnogo drugih brezupnih izgledov bi lahko našli. Zato pa žene kljub

prepovedi oglasov (s katerimi končno nihče ničesar ne vsiljuje), ne bodo prenehale posluževati se raznih sredstev, ki jih bodo pač drugje dobile. Vsi prav dobro vemo in upam, da smo toliko resni, da lahko odkrito priznamo, da vemo, da so v vsakem kraju, v vsaki vasi osebe, ki nasvetujejo v omenjeno svrhu sredstva, ki učinkujejo z boljšim ali slabšim uspehom. Gotovo smo vsi, zlasti pa vse žene, edini v prepričanju, da je treba radikalno preprečiti uporabljanje vseh takih sredstev in vseh nestrokovnjaških poti ter da smo v bistvu proti lahkomišelnemu odpravljanju plodu. Toda kako to preprečiti, kako pomagati ženam — v tem je jedro tega, za ženo najbistvenejšega problema.

Pri nas je zakonito dovoljena odprava edinole na podlagi zdravnikove ugotovitve, da je porod nevaren ženinemu zdravju. Toda če le malo pogledamo okrog sebe, vidimo, da imajo bogate žene, četudi so cvetočega zdravja, samo po enega ali dva otroka, dočim rode revne, izgarane in izmozgane žene leto za letom. V čigav prilog so torej paragrafi, ki priznavajo zdravstveno indikacijo? Ali pa je morda samo beda tako plodovita?

Mnogo važnejša kot priznanje zdravstvene indikacije bi bila zakonita uredba glede odprave plodu na podlagi socialne indikacije. Kaj pomaga ženi, četudi ni tako bolna, da je porod zvezan ravno s smrtno nevarnostjo, če pa ji njene slabe gmotne razmere ne dopuščajo, da bi smela spraviti v življenje novo bitje, ki bo v nadlego sebi, njej in družini. Žene, ki se poslužujejo sredstev za odpravo spadajo v socialno šibke plasti ter so torej v to prisiljene predvsem

vsled revščine, ne vsled bolezni. Zato bi jim bilo pomagano edinole s tem, da bi se delalo na izpremembi paragrafa 171 k. z., da bi se skrbelo za primeren pouk revnih mater v tem vprašanju, da bi se jim omogočila brezplačna odprava tudi na podlagi socialne indikacije.

Kakor znamo, predvideva predlog čehoslovaškega pravosodnega ministra poleg zdravstvene in socialne tudi hereditarno (dedno) in нравstveno indikacijo. Svoj načrt utemeljuje s tem, da priznava, da so bile po kazenskem zakonu prizadete edinole žene iz revnih slojev. Bogatim pomaga denar do regulacije njihovih porodov preko vseh indikacij.

Poleg omenjenih je pa važen za ženo glede na to vprašanje še en moment: pravica, da razpolaga samo s svojo osebo, torej pravica do osebne svobode. To pomenja principiјelno pojmovanje tega problema in tu morajo vse žene zastaviti svojo voljo in svoj vpliv.«

A. V.

K članku gospe A. V. bi pristavili samo še sledeče: kaznovanje in nekaznovanje odprave plodu je za vsako resno žensko organizacijo principiјelnega pomena. Do danes še nismo slišali, da je o tem vprašanju celokupna »Zveza akademsko izobraženih žen v Jugoslaviji« precizirala svoje stališče. Zato se lahko zgodi, da neka druga sekcija Zveze zavzame povsem drugo protivno stališče, kakor pa ga je dokumentirala ljubljanska sekcija. In dalje smatramo to vprašanje za tako važno, da bi morale o njem povedati svoje mnenje tudi še druge organizacije, ženske in moške, in šele potem bi smeli nastopati v javnosti.

A. Š.

JOHN STUART MILL: „SUBJECTION OF WOMEN“*

(„Potčinjenost žene“)

I.

U svojoj knjizi »Potčinjenost žene« John Stuart Mill je izneo razliku koja postoji između muškarca i žene kako u socialnom tako i u političkom pogledu. On je bio među prvima u Engleskoj, koji su ustali protiv te nejednakosti, i on u toj svojoj knjizi zauzima stav zastupnika žena. On naglašava koliko je velika nepravda učinjena ženama time što im se oduzimaju sva prava, a nameću se samo dužnosti i obveze. Zašto da jedna bolja, plemenitija i obrazovanija žena od mnogog muškarca bude zapostavljena, da nema nikakva prava u ljudskom društvu, a jedan pokvaren, podao i glup čovjek da ima? On tvrdi da žena ima i prava i sposobnosti, da zauzme pravno isti položaj u društvu kao i muškarac.

Mnijenje na kojem se osniva današnji sistem, po kojem je slabiji spol podređen jačemu, osnovan je — kaže Mil — na čistoj teoriji i dosad nije došlo do ispitivanja novog sistema, koji bi doneo važne i korisne promjene, tom sistemu nije bilo protuslovlja.

Dosad nije bio podvrgnut kritičkom razmatranju, niti je dosad bilo ikakvih socialnih ideja koje bi čovečanstvo vodilo do boljeg socialnog uređenja.

Žena je već od početka, u prvoj zajednici ljudi — u braku — bila potpuno podređena, taj odnos bio je osnovan na običaju — »takav je običaj i tako mora biti«. Razvojem kulture

*) J. St. Mill (1806—1873) poznati engleski publicist, pisac filozofskih i ekonomskih dela napisao je i delo o ženi. Pregled tog dela je u ovom članku.

čovečanstva i uvođenjem novih društvenih sistema, ostaje jedino taj odnos nepromenjen. Promjena nastaje samo u tome što sada postaje zakonom podređena, dakle položaj žene postaje gori.

U prvim počecima istorije čovečanstva susrećemo se sa više odnosa u kojem je jedan dio ljudi podređen drugom delu. Odnosaj robova prema gospodararu, odnosaj vasala prema vlasteli i sl. Sve su to odnosaji, koji su pojava — prava jačega a koje zakon štiti. Sa istim tim odnosima možemo usporediti i odnos u kojem je žena podređena mužu, s tom razlikom što je onih odnosa razvojem čovečanstva postepeno nestajalo, samo je ovaj ostao kao jedini stvarni fakt, koji nije novim društvenim uređenjem oboren.

Mnogi postavljaju pitanje — naravno protivnici — može li se vlast muškarca nad ženom, koja je prirodna — usporediti sa drugim vlastima, koje su posljedice nasilja i prava jačega? Ali, pitamo se mi da li je bilo vlasti, koja se nije činila prirodnom onomu koji se njom služio? Već su stari narodi pristajali uz nauku, koju je i sam Aristotel propovedao, da ljudi imaju dvojaku prirodu — slobodnu i ropsku. A to je bilo mišljenje i novijeg vremena; zar nisu i Amerikanci bili mišljenja, da su »beli« rođeni da budu nosioci vlasti, a »crni« rođeni za pokoravanje?

Ako je bilo »nešto uređeno«, to je bilo i prirodno, ako »nije bilo tako uređeno«, to je bilo neprirodno. Pa tako i vlast muškarca nad ženom »tako je uređeno«, to je dakle i prirodno!

Muškarac ne traži od žene samo prostu pokornost, on traži još više, traži predanost njene sopstvene volje, on je u tom pogledu odgaja da se ideal za nju ne sastoji u tom da ima svoju volju, da slobodno raspolaže svojim postupcima i gospodari samom sobom. On zahteva od nje da svoju volju učini ovisnom o njegovu vlast, da je to sasma prirodno da ona živi za druge, zahteva od nje samoodricanje. Njen život se sastoji u dužnostima prema mužu, djeci, najbližnjim, a najmanje prema sebi samoj.

Još jedna činjenica, koje će se prihvatiti protivnici ravnopravnosti muškarca i žene, a to je da se vlast muškarca nad ženom ne razlikuje od ostalih samo po tome što nije posljedica sile, nego i time što je žene primaju dobrovoljno i ne žale se na nju. Međutim, to nije tačno. Ni jedan podređeni stalež nije tražio od jednom svu slobodu. A naročito žene, kojima su bila oduzeta sva sredstva za borbu, nisu se mogle odupreti toj vlasti. Pogotovo, što su žene u uskoj vezi sa svojim gospodarom, njoj je teško doći u vezu — dogovor sa ostalim ženama, a poje-

dine se nisu usudile započeti borbu, kad su znale da za sobom nemaju dovoljno pristalica.

Danas (t. j. prije 60 godina) međutim ima veći broj žena koje u svojim delima (to je jedini dozvoljen način, kojim su mogle istupiti u javnost) — iznose svoje misli, svoje ideje i zahteve, da se i ženi dozvoli pristup u razna zvanja. Tako u Americi u to vreme osnivaju se organizacije žena i drže skupovi za agitaciju o »ženskom pitanju«. Pa u Engleskoj su organizacije žena, koje traže političku jednakost. A tu je Francuska, Italija, Švajcarska, Rusija, čije žene slično traže. A koliko je žena koje u sebi sadrže iste želje i težnje, ne može se znati.

Danas bi se te težnje morale činiti opravdanima. Koraci čovječjeg usavršavanja do ovog vremena, daju nam pravo da izvedemo zaključak, kako se ideje naziranja prošlosti nikako ne slažu sa idejama budućnosti. A u čemu leži ta razlika? Svakako u tome što se ljudi danas ne rađaju sa tačno opredeljenim mestom u životu, kako je bilo u starim društvenim uređenjima (cehovi, robovi, plebejci, patriciji). Danas su pali zakoni, koji su propisivali, da pripadnik jednog staleža ili zvanja mora ostati za sva vremena u njemu. Danas svaki slobodno bira sebi zanimanje i jasno je da će svaki kod izbora gledati u prvom redu na svoje sposobnosti. Taj sistem vodi svakako boljem napretku. Ako taj princip društveno - ekonomske nauke držimo istinitim, onda treba da radimo s našim verovanjem u njega, onda ne smijemo tvrditi, da rođenje muškarca i žene (kao rođenje crnca i belog, zanatlije i gospodarara) rešava položaj lica za cio život, i da time staje na put svakom daljem samostalnom društvenom položaju i zanimanju. Dakle, svako ograničenje kod slobodnog izbora uzrokovalo bi da društvo ne bi moglo izabrati sposobno lice, jer je ograničeno i prisiljeno da bira i nesposobne. Mi se naročito zadržao kod dva pitanja. Prvo položaj žene u braku i drugo pitanje pristupa žene u zvanja i dužnosti.

II.

Kako i koliko je žena podređena, vidit ćemo najbolje, ako pogledamo na njen položaj u braku.

I ako ženim prirodni poziv, — da bude žena i majka — kako mnogi kažu — ima baš temelj u bračnoj zajednici, već je ona tu na tom prvom koraku podređena. Usprkos tome što je samo društvo postavilo kao jedini poziv žene brak, nije se nastojalo da je u tom smislu obrazuje, da bi joj taj položaj bio što ugodniji i snošljiviji. Naprotiv, njoj su oduzeta sva sredstva protiv njenog neograničenog gospodarara, ona je mora-

la trpiti razna poniženja, ona je bila prisiljena živjeti uz čovjeka koga je mrzila, koji je nju možda mrzio, sve je to morala podneti, jer nije imala pravo odbrane. Žena je bila u rukama muškarca lutka. Ona čak nije imala pravo izbora druga za bračnu zajednicu, nego je bila prisiljena silom ili jednostavno prodana od svoga oca. Jedino se crkva donekle držala svojih propisa te je tražila od žene formalnu izjavu pristanka kod sklapanja braka. No i to je često bilo silom iznudeno. Djevojka se uvijek morala pokoriti volji očevoj, a ako je htela izbeći toj sili, ostao joj je jedino samostan. Udajom uzima svu vlast nad ženom muž. Ona se nije mogla od njega rastati, pa makar ju on koliko zlostavljao, ali muž se mogao od žene rastati. Ako bi žena ubila svog muža, to je bio veliki zločin kako su u Engleskoj nazivali — malo izdajstvo — za razliku od državnog izdajstva. To se izdajstvo vrlo oštro kaznilo. Ženu bi živu spalili. Žena ne može ništa činiti prije odobrenja muža, a opet mora činiti sve što joj on nalaže. Jedina je iznimka — ne mora činiti, ako je sili na prestup. Svoje imovine nije mogla imati, sve što je sticala bilo je za muža. U tom slučaju vredilo je za muža: »Što je tvoje, to je i moje, a što je moje, to nije i tvoje.« U takvom odnosu položaj žene bio je gori od položaja roba. Jer rob je bar, n. pr. u rimskom pravu, mogao imati svog novca do izvesne svote za svoju potrebu. Žena ni to nije imala. Tek su u Engleskoj viši staleži slično za svoje žene činili, ali to mimo zakona, t. j. po ugovorima. Po bračnom ugovoru deo nasljedstva ženinog nije dobijao muž u vlast, ali ni žena nije mogla s njim slobodno raspolagati, tako isto i prihode nije mogao muž uzeti mesto žene. Ali, ako je mogao silom to činiti, smeo je, jer mu zakon to nije zabranjivao, niti je ugovor mogao štititi ženu protiv te sile. Ništa bolji položaj žene nije bio ni u odnosu prema vlastitoj deci. Neko zakonito pravo na njih ona nije imala. Muž je određivao što ova ima činiti za djecu, on joj je mogao oduzeti i zabraniti svaki odnos s njima. Ona nije imala pravo ni na odgoj djece. Pa ni posle smrti oca, žena nije imala vlast nad djecom, nego je vlast prelazila na djeda. Jedino ako je muž u svom testamentu postavio ženu za tutora. Takav je bio zakonit položaj žene. Istina to ne mora značiti da je to njen pravi život. Jer, zakon se ne provodi obično do svojih elementarnih odredaba, jer kad bi se to činilo — recimo u ovom konkretnom slučaju — brak bi bio neizdrživ. Svi ljudi nisu jednaki, ima muškaraca kod kojih osećaji i interesi znatno umanjuju sklonost tiranstvu, od tih osećaja često je najjača veza između muža i žene. Pa ipak i pored tih izuzetaka —

baš zato što su retki — trebalo bi promeniti taj zakonski položaj žene. Jer, ako je porodica u boljim svojim oblicima škola ljubavi, nežnosti i samopožrtvovanja, to je ona još češće — ali samo za muškarca — škola oholosti, samoljublja, egoizma, a briga o ženi i djeci postoji zato, jer su oni njegova svojina. To možemo tvrditi, jer zakon bez ograničenja svima muškarcima daje potpunu vlast.

Uporni protivnik slobode doveden do krajnosti kaže, da su muževi spremni dati svojim potčinjenim drugovima neka moguća prava svojevolutno, ali da to žene same odbijaju. Jer, kad bi one jednom dobile neka prava, ne bi priznavale prava svojih muževa i ne bi mu se pokoravale. To je bilo mišljenje generacije prije nekoliko godina unatrag, u doba kada su se muževi ismejivali položaju žene, u koji su ih oni sami doveli. Danas, međutim, tvrde da je žena isto sposobna kao i muž da radi za dobro porodice. I to tvrde baš oni koji su protiv ravnopravnosti pred zakonom. A zašto to čine? Da jednim glupim komplimentom izgode uvredu, koju im nanose. Mil kaže da toj sposobnosti neće dati važnosti dotle, dokle god se bude tvrdilo da su žene stvorene jedino za požrtvovanje. Kao god što je žena sposobna za samoodricanje, isto može biti i muškarac. Ali, muškarac se navikne obožavati najprije samoga sebe, on voli samoljublje, i teško se odriče prava, da njegova volja bude zakon za druga razumna stvorenja. Pa čak i filozofija podržava to ubedenje, teorija hrišćanstva ga pomalo ublažuje, ali u praksi se još dugo neće ostvariti, dok se ne ostvare uređenja na kojima se osniva uzajamno poštovanje među ljudima.

Najprirodnije uređenje bila bi podela vlasti između bračnih drugova, da svaki u vršenju svoje vlasti bude slobodan, a za primenu općeg nekog principa da bude potreban pristanak i saglasnost obih. Ta podela ne bi smela biti određena unapred zakonom, već da zavisi od sposobnosti, tada bi došlo retko do neslaganja u braku. Već taj fakt da je muž stariji, daje mu prednost, dok oboje ne dođu u godine kad se ta razlika izgadi. A onda ima prednost i onaj koji donosi sredstva za život.

Često protivnici postavljaju pitanje, kako može postojati društvo bez vlade, tko će rešiti protivna mnijenja supruga u braku? Ali, to je sasvim neispravno mišljenje da u udruženju od dva lica jedan mora biti neograničeni gospodar, a još neispravnije da zakon kategorički nalaže tko će od to dvoje biti gospodar. Što se tiče pitanja o pravu žene na njenu imovinu, Mil kaže da nije potrebno govoriti kao o jednom posebnom pitanju. To je deo općeg pitanja i stoga je

važno. On kaže za sebe da je pobornik one zajednice dobara, koja izlazi iz potpunog razumevanja i pristanka. On odbacuje doktrinu »što je moje nije tvoje, što je tvoje to je i moje«, то за njega nije zajednica.

(Svršetak u idućem broju)

Zagreb

Cand. iur. **Sonja Breberina**

БОРБА ПРОТИВ АЛКОХОЛА У ЦИРИХУ И РАД ЦИРИШКОГ ЖЕНСКОГ ДРУШТВА ЗА БЕЗАЛКОХОЛНЕ РЕСТОРАЦИЈЕ

Први безалкохолни локал, „Циришког женског друштва за реформу гостионица“, отворен је у Цириху 17 децембра 1894 године. При проучавању установе, које су отворене ради сузбијања алкохолизма, поставља нам се питање: ко је први дошао на идеју да отвара домове и да организује друштва за борбу против алкохолних пића? Наравно да су то били људи, који су увидели народну несрећу проузроковану употребом алкохолних пића и посећивањем многобројних локала са точењем алкохола — то су трезвењаци (апстиненти).

Цирих је пре 38 година бројао врло мали број трезвењака. Друштво „Плави крст“ нарочито је радило на спасавању пијаница. Поред „Плавога крста“ године 1894 јавља се нови покрет, који се заснива на научној основи. Познати научник, професор Форел, тада директор душевне болнице, установио је да број болесника од делириум-тременса све више расте у болници, и да болесници, пуштени из болнице, после извесног привидног излечења, већим делом се одају пијанству, док други болесници, које је обућар Босхард окупљао око друштва, које је истакло за циљ спасавање пијаница, постизавали су невероватне успехе, шта више и окорели пијанци су се поправили. Једнога дана упитао је проф. Форел Босхарда, на који је начин он успео да излечи пијаније, кад професор није био у стању то да учини. Обућар му на то одговори: „То је сасвим проста ствар. Ја сам, професоре, трезвењак а Ви нисте“. Тако Форел поста трезвењак и поборник трезвењачккг покрета. Он је од тада научно протудирао питање алкохола.

Први међународни конгрес антиалкохолни у Цириху одржан је 1887, а 1888 године створена је прва установа за помоћ пијаницама на трезвењачкој основи. 1904 године ступа Форел у међународни ред трезвењака и оснива

прву ложу трезвењака Швајцараца „Хелвеција“ Предратна Србија има врло много да благодари проф. Форелу за свој антиалкохолни покрет.

1893 године професор Форел на једној седници изнео је потребу отварања безалкохолних народних домова у ширим размерама. Да би се дошло до потребнога новца, присутни су се сложили да се организује базар, који је организован 19 и 20 јуна 1894 године. На томе базару је пало 17.000 швајцарских франака, што је за оно доба било и сувише задовољавајуће. Народ је разумео антиалкохолну борбу и са задовољством прихватио идеју. Имућни су помагали прилозима, али и обични људи су много учинили за добру ствар. Комитет који је припремио тај базар, претворио се у Женско друштво за умереност и народно благостање, јер се у оно доба није друштву још смело дати име трезвеност или безалкохолно.

Чланице тога друштва су 1894 године отвориле један локал код малог Мартиног двора, а у бившем атељеу једнога сликара. За намештај су чланице прикупиле новац, и створиле од атељеа пријатне и укусне просторије. Друштво је ставило себи у задатак, да гости морају бити добро услужени, да јело и пиће буде просто али укусно, изнето пред госте тако да свакоме буде пријатно. Велике муке су биле у почетку са неспретним особљем, које су морале често мењати. У почетку се издавао само млечни напиток, али убрзо је почето и са издавањем ручка и вечере. Посета је била све већа и већа, и морало се мислити на друге просторије. У она доба је било тешко наћи подесан локал, пошто су све мање градске гостионице биле у рукама пивара. Но и то се пронашло. 1895 године отварају су још два локала. Почетак је био врло скроман, задовољавало се оним што се пружало, посао је напредовао, ничу нови домове, један за другим. 1895 године Друштво назива своје установе „безалкохолним гостионицама“. Овај нови назив је био новина за Цирих. 1896 године отвара се „Сунчани поглед“, 1897 „Ритли“, а 1898 почиње друштво рад у своје првом великом безалкохолном ресторану „Карло Велики“ и ту су чланице имале да се боре са мушкарцима. Мушко друштво је хтело у истом локалу да отвори неку врсту народне кухиње, са ограниченим точењем пића. Жене су пак виделе да ће им то кочити безалкохолну борбу, и предлажу мушкарцима да кухињу воде без алкохола, те тако они одустану од своје идеје и предадоше цео посао женама. Један

пријатељ добротвор женског друштва, купио је исту зграду, и издавао им неколико година под кирију, док најзад друштво није постало сопствеником великог модерног ресторана „Карло Велики“. При посети тога ресторана овога лета, изненадила сам се како је локал проширен и реновиран, и како је модернизирана зграда за становање помоћног особља. Прва претседница при отварању овога ресторана рекла је: „Први пут се нађосмо пред вођењем великог предузећа. Неће бити без интереса ако наведемо неколико изјава друштвених чланица: посета првога дана је превазишла свако наше очекивање, већ у 13 ч. није се ништа за јело могло добити.“

1900 године Друштво је подигло први кур-хаус на Циришком брду, где су такође имали мука око куповине земљишта за хотел. Курхаус лежи да величанственом месту Циришког брда, пред њиме су уређени травници, а позади пострана шума, Курхаус је увек пун и тражња је увек тако велика, да су подигнуте и „депанданце“.

Друштво је нагло развија, ствара све већи број својих локала, тако оснива највећи локал „Блауер Сајденхоф“ у самој средини Цириха, а затим један локал за раденике „Безалкохолни народни дом“ са укусно уређеним просторијама и веома укусном и јевтином храном.

1910 године друштво мења назив, и зове се „Циришко женско друштво за безалкохолне ресторане“. Ово друштво није у ствари никако добротворно друштво, њихов је задатак да шири безалкохолне ресторане, и да тиме сузбија алкохолизам. Реформа ресторана је могућа само на здравој трговачкој основи, на чему они и базирају свој успешни рад. У локалима друштва се успело да се приближе једна другој разне друштвене класе.

Помоћно особље овога друштва је веома добро збринуто, осигурано је против болести и несрећних случајева, основало је фондове за социјалну заштиту својих помоћница, и т. д. Оснивани су многи фондови: за припрему особља у овим ресторанима, припрему надзорница у безалкохолним ресторанима, за потпомагање друштва истих или сличних циљева, за оснивање библиотеке и т. д.

Њихов је програм рада проширен доцније предавањима и пропагандом. 1908 године друштво је отворило школу за практично образовање руковођа за своје безалкохолне ресторане као и за остало особље. Овај се програм проширује разним предавањима, од 1929 године дају се теориски часови за зимски курс који су збивени у два дана, и тих

дана ученице не раде практично, већ им је циљ, да им се у заједничком животу, за време од два дана да прилика да се потпуно посвете овој идеји, и да у миру размишљају о многим питањима борбе против алкохола. Овај начин рада је дао врло добро резултате.

Благодарећи мојим пријатељицама, претседници и п. претседници Ц. Ж. Д. упознала сам се са радом њиховим у борби против алкохола. Овоме друштву је ускупљено и вођење безалкохолног ресторана у црквеним општинским домовима „Летенхоф“ и „Випкинген“, који су веома добро инсталирани за широке народне масе. По безалкохолним ресторанима, у Цириху, влада првокласни ред, чистоћа и дисциплина. Претседница, који има веома чврсту руку и спроводи потпуну дисциплину у 18 ресторана друштвених, заслужује нарочито дивљење. Особље су девојке са села, које су добиле стручно образовање у друштвеним установама. Оне са пуно љубави служе госте, увек љубазне и насмејане. Давање напојница је укинуто, јер друштво сматра да то вређа достојанство жене. Одаје у којима борави помоћно особље веома су лепе, угодне и намештене са пуно укуса, и све собе су само са 2—3 постеље. Слободно време оне проводе у нарочито удешеним собама за седење. Собе су пуне цвећа, што чини пријатан утисак. Све је особље задовољно срећно и спокојно. Особље које је морално и социјално заштићено, предаје се раду овога друштва које много доприноси за сузбијање алкохола. Велики број младих девака ово је друштво оспособило за рад и упослило; велики број породица је поможено обучавајући једнога члана породице да у алкохолу гледа зло и непријатеља, рушитеља породичне среће, проузроковача несрећних бракова и рушиоца будућих генерација. Почасна претседница проф. Др. Орели рекла је: „Радити морамо, радити да бисмо нешто постигли. Али при томе увек треба издржљивости и прецизности. Рад без тачности није никакав рад. Ми смо научиле да се мора радити са љубављу и вером, тако да се самом делу потпуно предамо.“

Финансиско стање Циришког женског друштва у првом њиховом локалу износило је просечни дневни приход првога месеца 22 шв. франка. 1913 године у 14 локала друштвених, дневни приход је износио 600 франка. 1931 године у 18 друштвених локала приход износи 12.486.69 фр.

Од 1894—1914 имало је Ц. Ж. Д. примања 23,751.004,17 фр. а издавања 23,669.493,93

фр. примања. Готовина њихова на дан 31 децембра 1914 г. 18,510,24 фр.

У години 1931 друштво је имало примања 5,679.125.30 шв. франака.

Данас друштво има 18 ресторана и запо-слено је у њима 507 девојака.

Женева 1932

Славка Главинић

SOCIJALNO-POLITIČNI TEČAJ „ŽENSKEGA POKRETA“ V LJUBLJANI

Kakor znano ima »Ženski pokret« v svojem programu tudi politično izobrazbo žen. V to svr- ho je nameravala Alijansa ženskih pokretov že pred leti prirediti socijalno-politične tečaje, katerih bi se lahko udeležile članice »Ženskih pokretov« iz cele države. To tečaji se iz tehničnih ovir niso mogli vršiti v takem obsegu, kakor ga je predvidel prvotni načrt. Ljubljanski »Ženski pokret« pa ni opustil te misli ter je na podlagi načrta, ki ga je pred leti izdelala predsednica Alijanse g. A. Štebijeve, priredil preteklo zimo socijalno-političen tečaj, ki je imel predvsem namen, osvetliti našim ženam najvažnejše stvari socijalnega vprašanja ter njegov razvoj in jim podati nekaj iz splošne politične izobrazbe. Na- menu primerno so bila razdeljena predavanja v dva dela: 1. Socijalna in ekonomska ureditev dr- žav. 2. Politična ureditev držav.

V prvem delu so predavali: *dr. Lončar* »O razvoju socijalnih in ekonomskih prilik v zapad- nih in srednjih državah Evrope; *dr. Ahčin* o temi: »Težnje po gospodarski ravnopravnosti — socijalne reforme kot protiutež« ter »O sodobni Rusiji«; *g. Urathik* »O gospodarski krizi in brez- poselnosti«; *dr. Gosar* o temi »Marksizem-krš- čanski socijalizem«.

V drugem ciklu sta predavala *dr. Bajić* o temah »Uvod v razumevanje državne organiza- cije« ter »Namen in pomen političnih strank, *profesorica Mohorič* - Premrujeva pa »O nalogi žene v političnem živiljenju«.

Tečaj je vzbudil razmeroma mnogo zanima- nja in je bil prav dobro obiskan. »Ženski pokret« v Ljubljani beleži s to prireditvijo znaten uspeh zlasti v propagandnem smislu.

Toda poglavito vprašanje pri takem tečaju je: ali je izpolnil svojo notranjo, idejno nalogo? V tem pogledu se mi zdi uspeh manj zadovoljiv.

Predavatelji so obdelali teme vsak s svojega svetovnonazornega vidika, vsled česar je razum- ljivo, da o kaki pregledni enotnosti ne more biti govora. *Dr. Lončar* nam je podal stvarno in pre- gledno razvoj socijalnega vprašanja, razvoj libe- ralizma in kapitalizma ter vzporedni razvoj de- lavskega gibanja in razrednega boja. To preda-

vanje bi lahko služilo kot podlaga vsem nadalj- nim predavanjem. Toda ker predavatelji niso po- znali prvega in tudi ne nadaljnih izvajanj, ker niso bili prisotni, so se vsi ponavljali, kar je umevno, kajti vsa vprašanja, ki so se obravna- va, imajo skupno izhodišče: gospodarski razvoj, ki je povzročil socijalno vprašanje. Razlika je bila le v močnejšem povdarku smeri, katero zastopa posamezni predavatelj, ter v različnem tolmače- nju nekaterih bistvenih momentov. Gotovo to za onega, ki je v teh vprašanjih dobro podkovan in ki ima svojo lastno, ustaljeno gledanje na da- našnji gospodarski položaj, ne more biti nikaka ovira, toda oni, ki so jim ta vprašanja bolj ali manj tuja, se nikakor ne morejo orijentirati v takem konglomeratu naziranj in trditev. Če go- vori n. pr. o marksizmu krščanski socijalec, je jasno, da lajik ne more dobiti o tem stvarnega pojma. Če poslušalem ni točno znano, da marksiz- em v gotovih vprašanjih ne pozna kompromi- sov, zlasti ne, v katerih vprašanjih, pa izjavi pre- davatelj, da gre krščanski socijalizem lahko do skrajnosti na levo ali pa je dostopen vsakemu kompromisu, ter podpre to trditev z nekaterimi »dokazi« — tedaj se človek, ki ne pozna obeh smeri, pač ne more spoznati, katero stališče je bolj pravilno. Posebno, če ni pripuščena diskusi- ja. Istotako se mi zdi, da ne more imeti duhovnik objektivne sodbe o Rusiji.

Idejno najbolj enotno je bilo predavanje g. Mohoričeve.

Nedvomno bi tečaj svojo nalogo bolje izvr- šil, če bi bila predavanja enotno usmerjena, kar bi bilo pa možno le tedaj, če bi jih prevzel en sam predavatelj, zlasti še, če bi predavanjem sledila stvarna diskusija.

Tečaj je izvršil svojo nalogo pač tako, ka- kor je v današnjih razmerah mogoče.

A. V.

РАДМИЛА ПЕТРОВИЋ—РАДОЈИЧИЋ

У Нешателу у Швајцарској умрла је 23 маја т. г. млада наша феминисткиња и писац многих историско-правних расправа — Радмила Петровић-Радојичић.

Живот Радмиле Петровић-Радојичић био је колико кратак (умрла је са двадесет четири године), толико пун. Почела је да ради још у ђачкој клупи. Била је претседница литерарне дружине „Освит“ у Другој женској гимназији у Београду, и у то доба пада и њен први поку- шај да и своје другарице заинтересује за феминистичка питања. У Савезу средњошколске ом- ладине узимала је живог учешћа. Она је била претседник фонда за подизање дома средњо-

школаца. Била је и у апстинентском покрету и била секретар београдске омладинске трезвњачке организације. Матурирала је јуна 1925 године — као одлична ученица.

Уписала се на права. Још прве године истакла се својим радом у студентским удружењима. Била је члан управе Студентског правничког друштва. Учествовала је у раду Удружења студенткиња и била члан управе. Доцније, у својим феминистичким погледима Радмила Петровић је дошла до закључка да студенткиње треба да раде у стручним студентским удружењима, у којима су права студенткиња сасвим иста. „Студенткиње немају разлога да се одвајају, јер су примљене свуда. Универзитет је најбоља прилика где жене могу показати да су њихови захтеви за права и изједначење са људима оправдани. Због тога, чисто женском удружењу на универзитету нема места“ — писала је она у чланку *Једнакости или кавалерство у Правди*, јуна 1929.

Радмила Петровић-Радочић се специјално одала изучавању наше правне историје. Ускоро, она је почела долазити до нових научних резултата и објављивати их у виду већих и мањих научних радова и прилога. Свој интерес је углавном усредсредила на оно доба у правном животу нашега народа, које се налази између периода средњовековног законодавног рада и периода модерног законодавства. Она се највише бавила појавама правног живота из тога доба и студирањем законских споменика, посталих у то време, у време које обухвата наше робоване под Турцима и стварање нових наших самосталних држава Црне Горе и Србије. Своју прву историску-правну расправу она је посветила *Законику Пејтру I*, владике црногорског (објављеној у цетињским *Зайисима*). Сам *Законик Пејтра I* она је критички издала у *Годишњици Николе Чупића* за 1930 годину. Једну своју студију посветила је објашњењу значења ношења *Камена о враћу*. Писала је расправу: *Доба јосћанка Грбљског законика у Зайисима*. Критиковала је издања *Васојевичког закона од дванаести шочака* г. др. Илије Јелића, а затим и полемисала са г. Јелићем. Исто тако она је писала о *Законику Проше Мајице Ненадовића* из маја 1804 године, о *Казнама у Грбљском законнику* и друго.

Поред својих студија из области наше правне историје, Радмила Петровић-Радочић се интензивно занимала и женским питањем у прошлости и садашњости. 1928 године је у *Правди* објавила два полемична чланка: *Жене јоройници* и *Жене судије*. О питању жена

судија она је написала већи чланак и у цетињским *Зайисима* за 1929 годину, у *Гласнику историског друштва* у Новом Саду 1930 она је објавила расправу — *Милица Стојадиновић-Српкиња и Драга Дејановић о женама*. Ова расправа је прештампана и у *Женском цокрету* од јула 1930. У загребачкој *Ријечи*, у броју посвећеном Масарику она је дала чланак: *Масарик о женама* — Од последњих радова из области феминизма изашао је чланак: *Право жена на рад и зараду у Ријечи* 1931.

Када је штампан први њен чланак, Радмила Петровић није имала пуних двадесет година. А када је писала прву своју самосталну научну расправу — *Пејров законик*, тек је навршила двадесет и прву годину.

За кратко време дала је 55 радова — које већих које мањих. Није ни слутила да је крај њеног живота тако близу. И када је дошла смрт, на столу њеном је лежала књига — *Дневник Толстојеве жене*, књига о којој је хтела да пише.

Од своје најраније младости Радмила Петровић се изграђивала у самосталну личност. Ту своју индивидуалност је суревњиво чувала. Феминизам је схватила као духовни преображај жена и тражила је да жене престану да буду даме и да постану не формално, већ стварно равне радним људима. Свој живот је саобразила својим идејама. Између онога што је говорила и онога што је радила није било никакве разлике.

Крајем септембра 1930 године она са својим мужем одлази у Хајделберг, на чијем је универзитету намеравала да докторира из правне историје. Имала је двогодишњу стипендију Министарства просвете. Ту је требало, без признања београдских семестара, да остане три године. Због тога је морала напустити Хајделберг и Немачку. Прешла је у Швајцарску у Нешател, и добила је за докторску тезу да обради — на основу неискоришћене архивске грађе — питање укидања тортуре у Нешателу. Изненадно се разболела 13 маја 1931 од тешког грипа који је имао опасне компликације и који се завршио смрћу. Из болнице је Радмила дирљиво писала: „Из свога кревета ја видим само два дрвета и мало крова од главне болничке зграде. То и птице цео је живот који гледам у току своје дуге болести“. И даље наставила: „Овде у болници једанпут недељно сестре певају религиозне песме испред болесничких соба. Први пут, оне су певале неку песму веома лепу и веома тужну, најтужнију песму коју сам ја икада чула. Ја сам слушала и плакала, плакала: ја нисам била

сигурна да ли ћу их слушати идуће недеље, ја сам могла бити већ мртва“. (Писмо писано почетком септембра 1931). При свем том, Радмила је имала најдубљу веру у свој спас. Али се болест погоршала и прерано угасила овај млад и ретко радан живот.

Радмила Петровић-Радојичић је била сарадник многих научних и књижевних листова у нас. Они су њене чланке радо примали, или их, у другој прилици, похвално оцењивали. У полемици са г. др. Јелићем стручна критика била је уз њу.

Пишући о *Масарику* она је посебно подвукла његово мишљење, које је било и њено, — „да између човека и жене постоји потпуна једнакост“, и да развитак женског питања треба да води развитку породичних и других друштвених односа. Брак треба да буде жеља свих људи и свих жена. Чистота брака треба нарочито да се негује. Масарик сматра да се треба женити и удавати само једанпут у животу.“ Наравно — она даље наводи мишљење Масарика — да би онда у многоме требало променити схватања која су се укорењила код света. Обично се истиче да је женин позив од природе да буде мајка, и да је зато потребно да она има више моралности и више старања за породицу него човек. Иако схвата и осећа колико одговорности има у мајчиној дужности, Масарик ипак не одваја на тај начин у породичном животу мајку од оца. По њему, ако је природан позив жена да буду мајке, исто је тако природан позив и људи да буду оцеви. У правој, чистој породици не може се допустити да човек буде мање моралан него жена, и уопште да има друкчији, повлашћени положај, било у ком погледу, од жене. Прави породични живот моћи ће се тек онда развити кад муж и жена буду у сваком погледу потпуно равни једно другом“...

„Прави морал може доћи само и једино онда ако би се уништило то двојство моралности. Као што се код неких феминиста тражи у првом реду економска једнакост мужа и жене, Масарик истиче да је за здраве друштвене односе исто тако важно, ако не чак и важније, да једнакост иде и даље, да између људи и жена постоји и морална једнакост. По Масарику, праве и истините једнакости између људи и жена може бити тек тада, када људи буду сасвим свесни да су и у погледу морала једнаки са женама“.

Такво мишљење она је хтела да нагласи.

Штета је за нашу правну науку уопште и за наш феминизам на посе што Радмила Пет-

ровић-Радојичић у свом прекратком животу није стигла све своје идеје да спроведе у дело. Имала је свега четири године рада — од 1927 до 1931. Али, и ово и оволико даје њеној лич-феминисткиње јасан и леп рељеф.

Д. С.

FELJTON

ВЕЋЕ

I sedeli smo nas dvoje — pri vrhu — ledi-ma naslonjenim o kamenu stenu i gledali kako sunce putuje po obzorju. Gotovo ništa nismo govorili. Naizmenice smo lupkali štapom o čvrste cipele i bockali gvozdenim njegovim šiljkom kameni šljunak pred nama.

Reči su zvučile šuplje, daleko.

A oko nas je sve govorilo. Nije to bilo pričanje nama, no međusobni razgovor vekovnih ovih stena te njihovo snishodljivo pristajanje na uplitanje oblaka što su jurili pored nas.

Na nas se nije niko osvrtao. Ta mi još nismo ni okamine!

Ali naš život se gurao.

Usred ove osamljenosti u kojoj na mahove zaboravljate na realnu svoju egzistenciju, kad vam se čini, da ste već nestali u tom deliću svemirskog bivanja, iskrsavale su intenzivno pojedine sličice iz vaše bliže i dalje prošlosti. Na mahove su bile toliko jake, da smo zaboravljali, da se među nama u poslednje vreme pojavila udaljenost, koja je postajala sve veća, što smo više hteli da ju umanjimo. I u momentu kad je već duša pružila ruku da isto onako spontano i toplo uhvati drugu i da mu saopšti prijatno sećanje — pogled je bio brži — i ruka se ustavila. O jednoj paukovoј niti visio je naš zajednički život. Nismo imali snage da ju prekinemo, kao bojeći se, da bi krv iz nje brizgnula i oblila nam duše — a da pretvorimo tu nit u gvozden lanac?

Sve je bilo kao nekad.

Nas dvoje sami: jedno kraj drugoga — visoko u oblacima, no među nama bile su geografske milje.

Sa zebnjom očekivasmo zapad sunca.

Preliće rumenilom sav ovaj sivi kamen, zarumeniće se sve pod njim i spustiće se veće. I onda će doći ono, što smo oboje hteli i od čega smo oboje zazirali. Znali smo, da će pasti mrak i da će onda pasti i sve ograde što ih telo postavlja duši. Opterećeni raznim porocima i manama no zadojeni ipak jednom istom svetom iskrom, ostaćemo na ovoj vrleti sami nas dvoje, upućeni jedni na drugo. Sami sa svojim dušama.

O družе moj! Kad sam te maločas pogledala, primetih kako ti je tvrdoća zajašila oko usana, a pogled postao mutan, dok ti se prkosni ponos zacario na licu. Znam, razumem te dobro. Metnuo si oklop, da ti ne bi ponovo ranila dušu.

Ne boj se, družе!

Ja neću oklop! Hoću tebe! Možda i ti mene hoćeš, ali misliš da ćeš do mene doći bujicom prekora i prigovora?

Ne, družе, ne!

Oboje mi to dobro znamo, no sad nije momenat za to! Pred provalijom smo. Kad ju predemo, kad stanemo na sigurno tlo, onda možemo raspredati gusto tkivo što je život oko nas spleo.

Šta smo zgrešili jedno drugom?

Što smo si sagledali duboko u oči i što smo glasno rekli, šta smo onde na dnu videli.

Ili smo se zaista prevarili?

Ako nismo, zar smo toliko slabi da hoćemo da vidimo samo ono lepo, dok od onog ružnog okrećemo glavu? Zar ne bi bilo bolje da pokušamo da i to ružno preobrazimo u lepo?

A možda se mi samo ne razumemo: različitim rečima objašnjavam i krstimo jednu te istu stvar? Možda se pored svega ipak premalo poznajemo! Ili nas je kultura toliko pokvarila, da više ne znamo da budemo iskreni? Ne umemo da budemo istiniti? Istiniti do srži! Jer pored sve naše mržnje na laž, potkrade nam se ona katkad ipak, nesvesno i protiv naše volje.

Ja neću tvoje samoljublje, družе, neću tvoju gordost, tvoju ironiju, ja hoću samo tebe!

Tebe onakvog kakav si bio, pun vere u život, kad si pun zanosa kovao planove, kad je iz tebe izviralo samopouzdanje, kad si s njime zaneo i mene i plamtećim očima govorio kako ćemo zasukati rukave i golim rukama zaorati zemlju, probijati se kroz trnje i šikarje i gaziti nove puteve za one koji dolaze iza nas. Da, sad, kad te moje fizičke oči više ne vide, kad ne možemo da vidimo koliko je rastojanje među nama, ja osećam tvoju blizinu.

I niže se sličica za sličicom i razgovaraju se duše. Mrak je morao pasti na zemlju, da one skinu svoje haljinice i nađu se tako gole golcate jedna prema drugoj.

Ne bune vas potsmesi, ne vidi se potcenjivanje i precenjivanje, nije se ukrutila gorčina i ne bani se uzajamna uvredenost.

Samo duše pričaju, pričaju o onom, što nikad ni u sumraku ne bi rekle.

Kad se cvetovi u baštama ljudskim zatvaraju, pupoljci se njihovih duša rastvaraju.

Nekad smo videli samo ruže na trnovitom putu života. Danas nam trnje zakriva ruže. Jesmo li se već zamorili odgrćući ih?

Iza oduševljenja došlo je razočarenje, iza vere slom. Mnogi od nas proživljuju slično i doživljuju jedno isto samo u drugim oblicima i u drugim momentima, neko ranije, neko kasnije.

A i jedno i drugo (razočarenje i slom) dolazi verovatno odatle, što smo išli za jednom fikcijom, projekcijom naše duševne potrebe, koja na žalost nije odgovarala realnosti. Jer ako nije to slučaj, ne može da bude ni razočarenja ni sloma! Mogu da se jave samo krize. A iz svake, pa ma kako teške, čovek izlazi prečišćen, prekaljen. Blagoslovene su i patnje koji put! Kažeš, izgubili smo poverenje! Jesmo li ga stvarno i imali, kad smo ga mogli izgubiti?

Po neravnoj liniji života svako od nas nosi svoj krst. Posrće i pada, diže se i opet ide dalje.

I retko kad neko može da sazna koliko je čiji težak, jer poneti ga jedan čovek drugome nikad ne može, tek samo mu ga može pridržati.

A život je tako kratak?

Vera čoveka podržaje, a ljubav pokreće u životu, družе!

I kad te ja u ovom momentu dozivam, znaj da neću da te dovede bilo kakav osećaj dužnosti, pijeteta ili tradicije, ne treba mi ni tvoj ponos ni tvoja ambicija, ni tvoj intelekt! Sa svim time ostani gde si, ako silom prilaziš! S osmejkom oko usana, s pregrizenim bolom u duši, rastaćemo se kao prijatelji.

Ja hoću, meni treba samo tvoja topla, prijateljska ruka. Veruješ li mi, družе moj?

J. B.

БЕЛЕШКЕ

Предавање др. Хлапец-Ђорђевић: „Суштина женског питања.“ — Г-ђа др. Јулка Хлапец-Ђорђевић, из Прага, која се ових дана налази у нашој средини, одржаће у суботу 17 септембра у 18 часова у Женском клубу у Београду, Кнез Михаилова 46-I, предавање „Суштина женског питања“. И по предавачу и по теми предавање је врло интересантно, прво у сезони, и надамо се да ће сакупити све оне који се интересују за феминистичке и социјалне проблеме.

Нови директор Прве женске гимназије и нова управитељица Грађанске школе. — У Првој женској гимназији у Београду постављена је за новог директора г-ђица Даринка Јаносевић, досадашњи професор у истој гимназији. — За управитељицу Мешовите грађанске школе у Београду постављена је г-ђа Јованка Чубриловић. — Ово је први случај да жене добију управу школе у средњој настави — у Београду.

Жена-председник парламента. 30 август, године 1932 остаће у историји парламентаризма забележен: тога дана је први пут претседавала на седници новоизабраног парламента — Рајхстага — жена, Клара Цеткин, комунисткиња. На то место је дошла, пошто је најстарији посланик немачкога парламента, а познато је да прву седницу свакога парламента отвара најстарији посланик, Клара Цеткин има сада 74 године.

Нов кривични закон у Пољској. Од првог септембра т. г. ступио је на снагу у Пољској нови кривични закон, који има са модерним тежњама кривичнога закона заједничко то што одваја деликт од деликвента, т. ј. што не кажњава преступника због освете за његово учињено дело, већ казном штити друштво. Смртна казна је остала. Казнене одредбе за намери побачај не признају социјалне индикације, и ако је био врло јак захтев да се признају. У томе питању је победила католичка црква, која је развила веома снажну агитацију против некажњавања намернога побачаја. Најнижа казна за тај „деликт“ је седам дана затвора. Веома строге казне садржи овај закон за политичке деликте.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

у Београду приређује током ове зиме

ВЕЛИКУ ИЗЛОЖБУ

ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ДЕЧЈЕ КЊИГЕ

Изложба има да обухвати све што вреди у целокујној нашој, и оригиналној и преводној дечјој и омладинској књижевности, према томе да прикаже историјаш и сволуцију њену и да поштицаја за даље стварање у интересу што бољег васпитања будућих генерација и свеопштег народног просвећивања. Управа Женског покрета моли с тога све издаваче да јој пошаљу своја дечја издања у барем два егземплара (ако желе проценити уалну продају онда и више), најкасније до половине октобра, како би се могла издасти и проирайна брошура. Књиге као и дописе треба сласти на адресу Женског покрета, Београд,

Кнез Михаилова 46-1

За мир. У летњим месецима одржана су два велика интернационална конгреса за мир: први је био крајем августа у Амстердаму, други почетком септембра у Бечу. Оба конгреса су документовали, да на милионе и милионе људи свих вера, народа, убеђења, неће више рат. — А конференција за разоружање, која је више од пола године заседала у Женеви, не познаје то расположење и њен закључак је да и Немачка тражи наоружање у исто толикој мери, као што је дозвољено свима осталим народима.

**U DOMU
ZAŠTITNICA DEVOJAKA
(AMIES DE LA JEUNE FILLE)
ZAGREB
GAJEVA UL. BR. 28/1**

**могу gospođe i gospođice stanovati
jevtino i zdravo. SA DORUČKOM Dinara**

20, 15 i 12

dnevno, prema trajanju boravka.

ŽENSKI KLUB U BEOGRADU

KNEZ MIHAILOVA ULICA BROJ 46 - I SPRAT

Daje prenočište svima gospođama i gospođicama, koje su u prolazu u Beogradu. Prenocište - poselja - 20.— din. dnevno, doručak 4.— din., ručak 14.— din. i večera 8.— din. Može se dobiti i ceo pansion. Hrana domaća, čistota odlična. Klub se nalazi u samome centru varoši i lako je pristupačan vezi tramvajskoj sa parabrodom i železničkom stanicom. Za studentkinje se daje pansion, stan, hrana i sve ostalo. — Za sve bliže uslove obratiti se na adresu: ŽENSKI KLUB BEOGRAD, KNEZ MIHAILOVA BR. 46